

Ryhmävasu arjen pedagogiikan välineenä

LAB-ammattikorkeakoulu

Varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus 60 op

2022

Maarit Hynninen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Hynninen Maarit	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 32	Valmistumisaika 2022
Työn nimi Ryhmävasu arjen pedagogiikan välineenä		
Tutkinto ja koulutusala Varhaiskasvatus 60 op		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja) Varkauden kaupunki/ Könönpellon päiväkoti		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön aiheena on ryhmävasu arjen pedagogiikan välineenä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia ryhmävasulomake Könönpellon päiväkodille. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä ja edistää kasvattajien tietoisuutta ryhmävasusta arjessa. Opinnäytetyön tuloksena syntyi ryhmävasulomake.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa, varhaiskasvatussuunnitelmaa, ryhmävasua sekä oppivaa yhteisöä. Ryhmävasulomaketta varten tein kasvattajille kyselyn ryhmävasuun liittyen, jonka avulla selvitin heidän ajatuksiaan ja toiveitaan ryhmävasulomakkeen laadintaan. Lomaketta tehdessäni hyödynsin kasvattajien toiveita sekä Edivan ryhmävasumallin lomakepohjaa. Haastattelin Könönpellon päiväkodin johtajaa ja osaa kasvattajista. Haastattelun tarkoituksena oli arvioida ryhmävasulomaketta. Arvioinnin mukaan lomakkeen tarkoitus täyttyi eli sitä on helppo hyödyntää toiminnan suunnittelussa, -kehittämisessä ja -arvioinnissa.</p>		
Asiasanat Ryhmävasu, varhaiskasvatuksen pedagogiikka, oppiva yhteisö		

Abstract

Author(s) Hynninen Maarit	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2022
	Number of Pages 32	
Title of Publication The group`s early childhood education plan as a tool for everyday pedagogy		
Possible subtitle(s)		
Degree and field of study Bachelor of Sosial Services		
Name, title and organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party) Könönpelto`s kindergarten		
Abstract <p>The topic of the thesis is group early childhood education plan as a tool for everyday pedagogy. The purpose of the thesis was to prepare group early childhood education plan form to Könönpelto`s kindergarten. The aim of the thesis was to increase and promote awareness of educators about the group`s early childhood education plan in everyday use. The result of the thesis was the group early childhood education plan form for Könönpelto`s kindergarten.</p> <p>The theoretical part of the thesis dealt with the pedagogy of early childhood education, early childhood education plan, group early childhood education plan and learning community. For the group`s early childhood education form, I made a query to the educators regarding to the group early childhood education. With it, I disentangled their thoughts and wishes to drafting the group early childhood education form. When making the form, I was exploiting the wishes of the educators and Ediva`s group early childhood pattern`s form template. I interviewed Könönpelto`s kindergarten leader and some of the educators. The purpose of the interview was to appraise the group early childhood form. According to the assessment the purpose of the form was fulfilled which means that it`s easy to exploit for planning-, developing- and assessing the action.</p>		
Keywords group early childhood education plan, pedagogy of early childhood education, learning community		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Pedagoginen varhaiskasvatuksen toiminta	2
2.1	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka.....	2
2.2	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	3
2.3	Ryhmävasu.....	4
3	Oppiva yhteisö.....	7
3.1	Lapsi yhteisön jäsenenä	7
3.2	Kasvattajien toiminta yhteisössä	8
3.3	Positiivinen ryhmässä oppiminen Pro-Vaka	10
4	Opinnäytetyön toteuttaminen	11
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyön suunnitelma	11
4.2	Ryhmävasulomakkeen suunnittelu	12
4.3	Ryhmävasulomakkeen toteutus.....	13
4.4	Ryhmävasulomakkeen arviointi ja käyttöönotto	16
5	Yhteenveto	17
5.1	Eettisyys ja luotettavuus	17
5.2	Pohdinta	17
	Lähteet	19
	Liitteet.....	1

Liite 1. Ryhmävasulomake

1 Johdanto

Ryhmävasu vie vasupohjaista suunnittelua askeleen verran konkreettisemmaksi. Ryhmävasun laatimisen yhteydessä kasvattajat pohtivat, mitä valtakunnalliseen, kuntavasuun ja yksikkövasuun kirjatut tavoitteet, periaatteet ja arvot tarkoittavat omassa ryhmässä, kun otetaan huomioon lasten yksilölliset tarpeet. (Parrila, Fonsen 2016. 70.)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia työvälineeksi ryhmävasulomake, joka ohjaa toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoa Könönpellon päiväkodin kasvattajille ryhmävasusta.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, ryhmävasua ja oppivaa yhteisöä. Idea ryhmävasulomakkeeseen syntyi tarpeesta tehdä näkyväksi vasuperustainen toimintatapa ja arjen pedagogiikka. Opinnäytetyön aihe oli luontevaa valita liittyen kiinteästi omaan työhöni ja sen kehittämiseen. Opinnäytetyö toteutettiin esihenkilön luvalla ja se on työyhteisön sisäinen kehittämisprosessi. Laadin ryhmävasulomakkeen Könönpellon päiväkodille. Aineistoa keräsin tutustumalla eri kunnissa oleviin ryhmävasulomakkeisiin ja keräsin henkilöstöltä kyselyllä toiveita lomakkeesta. Päiväkodin esihenkilö ja kaksi kasvattajaa arvioi lomakkeen, ja arvioinnin mukaan tarkoitus täyttyi.

Könönpellon päiväkotitoiminta tarjoaa lapselle turvallista ja luovuuteen innostavaa toimintaa. Päiväkodin perustehtävä on varkauteleisten lasten varhaiskasvatus, jossa lapselle yhteistyössä vanhempien kanssa taataan turvallinen perushoito, laadukas kasvatus ja opetus lapsen yksilöllisyyttä kunnioittaen ja sosiaalista kasvua tukien. Arvoperusta pohjautuu ajatukseen siitä, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas. Erilaisuuden arvostaminen ja tasavertaisuus ovat tärkeitä arvoja. Lapsella on oikeus turvalliseen ja hyvään kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Lapsen osallisuutta, sekä oikeutta oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Huoltajien ja henkilökunnan erilainen asiantuntemus ja -tietämys yhdistyvät kasvatuskumppanuudeksi. Yhteistyö on avointa ja luottamuksellista. (Kuismin 2021.)

Könönpellon päiväkodissa toimii neljä varhaiskasvatusryhmää. Varhaiskasvatuspaikkoja on yhteensä koko päiväkodissa 66. Henkilöstöä on yhteensä 18.

2 Pedagoginen varhaiskasvatuksen toiminta

2.1 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Kasvatus, hoito ja opetustoiminta pohjautuvat lainsäädäntöön ja opetussuunnitelman perusteisiin. Lainsäädäntöä ja opetussuunnitelmia jokainen kasvattajan noudattaa. Lapsi oppii omaan tahtiin ja hänelle soveltuvilla menetelmillä. Oppimisen avuksi tarvitaan laadukasta pedagogiikkaa ja usein myös monialaista tukea. Pedagogiikka on laadukkaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoperusta. Pedagogiikalla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Se perustuu tutkittuun tietoon, ammatilliseen toimintatapaan ja ammattilaisten toteuttamaan laadukkaaseen toimintaan. Pedagogiikka näkyy lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja opetuksessa. (Sandberg 2021, 18.)

Laadukas varhaiskasvatus on kasvattajien tietämystä ja näkemystä siitä, miksi ja miten toteutetaan varhaiskasvatusta. Valtakunnallisen varhaiskasvatuksen perusteiden arvopohja, oppimiskäsitys sekä kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuus antavat suuntaa lasten kanssa tehtävälle työlle. Hyvä varhaispedagogiikka ei pelkästään seuraa lapsen kehitystä vaan avaa uusia väyliä sensitiivisen ja lapsen tarpeet huomioivan kasvattajan avulla. Oppimisesta on tullut kaikkialla läsnä olevaa ja ympäristöön sulautuvaa. Oppimista tapahtuu arkielämän tilanteissa. Opetushallituksen tulevaisuusraportissa korostetaan luovuuden, innovatiivisuuden, ajattelemisen taitojen, kriittisen ajattelun, ongelmanratkaisun sekä oppimaan oppimisen merkitystä. Tulevaisuuden haasteita ovat työskentelemisen taidot, kuten yhteistyö ja kommunikointi sekä kriittinen medialukutaito. (Hujala, Turja 2020, 10–11.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) määritellään viisi laaja-alaisen osaamisen aluetta:

1. ajattelu ja oppiminen
2. kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
3. itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
4. monilukutaito
5. digitaalinen osaaminen
6. osallistuminen ja vaikuttaminen. (OPH, 2022, 20.)

Laaja-alaisessa osaamisessa korostetaan uudenlaista tapaa oppia, jossa lapsen omat arvot ja asenteet sekä tahto ohjaavat oleellisella tavalla uusien asioiden haltuun ottamista.

Aikuiset olemme lapsille peili, meidän arvomme, asenteemme, uskomuksemme ja tahdomme ohjaavat lasten oppimista ja kasvamista. Pienten lasten kyky elää hetkessä on tärkeä tekijä pohdittaessa laaja-alaista osaamista, jossa opittavat asiat juurrutetaan osaksi laajaa kokonaisuutta. Oppimiskäsitys lapsesta aktiivisena toimijana ja tavoite laaja-alaisesta osaamisesta haastavat varhaiskasvatuksen arkea uudistumaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet edellyttävät, että lapsi saa elää osana yhteisöä aktiivisena toimijana. Tärkeää on siis suunnata huomio esim. missä määrin lapsi saa itse suunnitella ja arvioida toimintaa varhaiskasvatuksessa, jotta laaja-alaisen osaamisen tavoitteet täyttyvät niitä tulee huomioida kaiken aikaa osana hoitoa, kasvatusta ja opetusta. (Ahonen 2017, 45–46.)

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä kuvaavat oppimisen alueet, jotka ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Ne ohjaavat kasvattajia pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsella on oikeus saada kokemuksia oppimisen eri alueista. Ne eivät ole erikseen toteutettavia vaan niiden aihepiirejä voidaan yhdistää ja soveltaa lasten mielenkiinnon ja osaamisen mukaisesti. (Ahonen 2017, 162.)

2.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuslaki turvaa oikeuden lasten saada tavoitteellista ja suunnitelmallista hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Näiden toteuttamiseksi jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle. Suunnitelmasta nousevat tavoitteet huomioidaan lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä toimintakulttuurin ja oppimisympäristön kehittämisessä. (OPH 2019, 9–10.)

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvun, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan on kirjattava lapsen 15 b§:ssä tarkoitetun tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden arviointi.23§ (16.12.2021/1183)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet astuivat voimaan 2019. Paikalliset suunnitelmat velvoittavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä sitoutumaan varhaiskasvatuslain,

arvoperustan, sisältöjen ja tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laatukäsikirja, joka määrittelee tasa-arvoisen ja yhtenäisen varhaiskasvatuksen kaikille lapsille. Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu. Se tehdään yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Lapsen vasussa kirjataan näkyväksi lapsen voimavarat, vahvuudet sekä yksilölliset tarpeet. Se on pedagoginen suunnitelma, siitä miten lapsi huomioidaan yksilönä toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti. Se velvoittaa varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiseen ja uudistamiseen. Työ- ja toimintatapojen arvioinnissa on keskeistä miettiä, miten ne parhaalla tavalla tukevat lasten kehitystä, kasvua ja oppimista. (OPH 2019.)

2.3 Ryhmävasu

Ryhmävasu on vasupohjaista suunnittelua askeleen verran konkreettisempi. Ryhmävasua laatiessa kasvattajat pohtivat, mitä valtakunnalliseen, kunnalliseen ja lapsen yksilövasuun kirjatut tavoitteet, arvot ja periaatteet tarkoittavat tässä ryhmässä, kun otetaan huomioon näiden lasten yksilölliset tarpeet. Eri kunnilla on erilaisia ryhmä- ja lapsivasulomakkeita. Tärkeintä on, että sisällöllinen yhteys varhaiskasvatukseen ja valtakunnalliseen vasuun säilyy. Ryhmävasuun ei kirjoiteta hienoja sanoja varhaiskasvatuksesta vaan käytännönläheisiä kuvauksia, miten tässä tiimissä toimitaan. Ryhmävasua voidaan pitää arkea määrittävänä pedagogisena suunnitelmana, joka toimii ohjeena myös uudelle työntekijälle, sijaiselle ja opiskelijalle. Ryhmävasussa näkyy, minkälaisia käytäntöjä tiimi on sopinut esim. lepohetkeen, ruokailuun tai miten laaja-alaisen osaamisen alueet on huomioitu ryhmän arjessa. Tavoitteena on luoda kuvaus niistä sopimuksista ja toimintaperiaatteista, joihin toiminta perustuu. Ryhmävasuun ei kirjoiteta pelkästään olemassa olevaa vaan pedagogisesti tavoitteellista suunnitelmaa, miten varhaiskasvatustoiminta saadaan vastaamaan hyvin valtakunnallisen vasun tavoitteita ja sisältöä. Laatimisen yhteydessä arvioidaan nykytilaa ja suunnitellaan tulevaa esimerkiksi, jos lasten osallisuus toiminta ympäristön ja toiminnansuunnittelussa ei ryhmän laatimisen hetkellä toteudu, sitä ei kirjata ryhmävasuun vaan suunnitelma siitä minkälaisin käytännön lapsen osallisuus aiotaan mahdollistaa eteenpäin. Tällöin ryhmävasu palvelee arvioinnin ja pedagogiikan kehittämisen työvälineenä. Kirjauksissa tuodaan esille, mitä aiotaan tehdä ja miten. Suunnitelmat eivät aina toteudu, mutta on tärkeää, että tavoitteet on kirjattu ja tiedostettu. Kirjaukset antavat mahdollisuuden arvioida miksi tavoiteltu toiminta ei ole toteutunut ja miten vastaisuudessa voisi toimia paremmin. Ryhmävasua ei laadita pelkästään tiimin jäsenten henkilökohtaisten käsitysten pohjalta vaan keskustelun ja kirjausten pohjana hyödynnetään valtakunnallista vasua, kuntavasua tai molempia. Ryhmävasu on väline suunnitella, dokumentoida, arvioida ja kehittää niin tiimin, kuin yksittäisen kasvattajan pedagogista osaamista ja toimintaa. (Parrila, Fonsén 2016, 70–73.)

Pedagoginen keskustelu aloitetaan toimintakauden alussa yleensä yhteisissä suunnittelu-päivissä tai illoissa. Sisällön työstäminen jatkuu tiimipalaverissa. Varhaiskasvatuksen opettajalla on tiimissä pedagogisena johtajana keskeinen rooli vastuutta tiimin jäsenet valmistautumaan kulloinkin käsillä olevan teeman käsittelyyn. Leikki varhaiskasvatuksen pedagogisena periaatteena, jokaisen tiimin jäsen perehtyy siihen, mitä leikistä sanotaan valtakunnallisessa vasussa tai kuntavasussa sekä havainnoida lapsiryhmän kuin yksittäisen lapsen leikkiä ja ympäristöä sekä miettiä miten leikkiin liittyviin pedagogisiin tavoitteisiin tullaan pääsemään tässä ryhmässä. Viikoittaisissa tiimipalaverissa ryhmävasu toimii perustana toiminnan arvioimiseen, onko toiminta ollut sovittujen periaatteiden mukaista. Ryhmävasulomakkeeseen voi sisällyttää arviointi kohdan, jonka pohjalta tiimi yhdessä pysähtyy keskustelemaan ja arvioimaan tarkemmin eri osa-alueiden toteutumista. Arvioinnin pohjalta toimintaa ja myös ryhmävasua uudistetaan. Kasvattajan ammatillista kasvua tukee toiminnan tarkastelu asetettujen tavoitteiden ja arvopohjan kautta. Näillä keinoilla voi ylittää kulttuuriin jumiutuneet talon tavat, joilla ei enää ole pedagogisia perusteita. Viikoittaisen tiimipalaverin ja suunnittelun sisällön on hyvä perustua havaintoihin lapsista, ryhmästä ja oppimisympäristöstä sekä ryhmävasun sisällöstä. Kehittämisen kohteet nousevat arvioinnin pohjalta. Jos ryhmävasuun yhteisesti sovittu tapa ei enää vastaa lasten tarpeita, miten toimintaa muutetaan siltä osin. Tärkeää on myös huomata hyvät käytänteet ja toimivat tavat. Tätä jatkamme eteenpäin, näissä olemme onnistuneet, hyvä me! (Parrila, Fonsen 2016, 73–74.)

Ryhmävasu melko yleisenä käytäntönä on valinnut, että kussakin ryhmässä laaditaan ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma eli ryhmävasu. Ryhmävasun laatiminen on tärkeää, sillä se suhteuttaa ryhmän konkreettiseen arkeen yksikkökohtaisen vasun, paikallisen ja valtakunnallisen. Ryhmävasussa tulee pukea konkreettiseksi kuvaukseksi sitä mitä käytännössä toteutetaan. Ryhmävasun keskeinen tehtävä on toimia arjen pedagogisena työvälineenä. Ryhmävasun avulla toiminnan suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen voidaan jäsentää lapsiryhmän yksilöllisten tarpeiden mukaan. Päävastuu ryhmävasun laadinnasta on varhaiskasvatuksen opettajalla, mutta ryhmän toimintakulttuuri ja pedagogiset käytänteet sekä niiden suhde kasvuun, opetukseen ja hoitoon työstetään tiimissä keskustellen. Ryhmävasun ja lasten omien vasujen laadinta tulisi aloittaa toimintakauden alussa. Ryhmävasun työstämistä voi jatkaa pienissä osissa, kuten tiimipalaverien yhteydessä. Tarkoitus ei ole puristaa ryhmävasua valmiiksi ja säilyttää sitä läpi toimintakauden alkuperäisessä muodossa vaan arjen muutoksessa mukana elävänä kokonaisuutena, jota täydennetään säännöllisesti. Ulkoasultaan ja rakenteiltaan ryhmävasut ovat erilaisia. Ryhmävasuja laaditaan yksiköittäin tai kuntatasolla yhteneväisille pohjille sekä ryhmälähtöisesti. Ryhmävasun tulisi olla dokumentti, johon perehtymällä ryhmän ulkopuolinen henkilö

saa hyvän kuvan ryhmän toiminnan keskeisimmistä tekijöistä. Tästä syystä laadinnassa kannattaa hyödyntää listaa valtakunnallisen ja paikallisen vasun teemoista. Hyvin laadittu ryhmävasu palvelee varhaiskasvatuksen arkea monin tavoin. Tavoitteet kirkastavat toimintaa ja helpottavat tiimin yhteisen sävelen ylläpitämistä. (Ahonen 2017, 19–21.)

Saine (2014) on tutkinut aihetta ryhmävasun laatiminen ja käyttöönotto Porin kaupungin päiväkodissa. Tutkimuksen mukaan keskustelu tiimissä lisääntyi, tiimit hitsautuivat yhteen ja toiminta oli hyvä aloittaa ryhmävasu pohjaa apuna käyttäen. Ryhmävasu vahvisti tiimin yhteisiä arvoja. Haasteina oli koettu yhteyttä muihin vasuasiakirjoihin, keskeneräisyyden sietämistä, laajuutta sekä työstämisen prosessia ja organisointia.

Nieminen (2017) on tutkinut pro gradu tutkimuksessaan johtajien ajatuksia pedagogisesta johtajuudesta. Laadukas johtaminen heijastuu aina perustyöhön. Kaikilla on yhteiset linjaukset ja suunnitelmat, mutta työyhteisöt tekevät suunnitelmat omaan yksikköönsä ja noudattavat sitä. Henkilöstön kanssa keskustelemalla ja päättämällä siitä mitkä ovat oman talon tavat toteuttaa linjauksia. Johtajan tehtävänä on seurata sovittujen käytäntöjen toteutumista ja sitä, miten ne ovat linjassa vasun kanssa. Tähän auttavat ryhmävasut, johon on kirjattu konkreettiset tavoitteet toiminnalle.

Lehtonen (2019) on tutkinut omassa väitöskirjassaan, miten kasvattajatiimissä toteutetaan ryhmätason suunnittelua ja miten siinä huomioidaan lasten yksilölliset lähtökohdat. Lehtonen on huomannut, että ryhmän toiminnan suunnittelusta on paljon ohjaavaa kirjallisuutta. Sen sijaan tutkimusta olemassa olevista suunnittelukäytänteistä, sisällöstä ja lähtökohdista on vähemmän. Etenkään ryhmätason suunnittelun kirjaamista ei ole juuri tutkittu. Tutkimuksia on lapsikohtaista suunnittelua ja lapsen oman oppimissuunnitelman kirjaamista. Lasten yksilölliset lähtökohdat tulisi ottaa huomioon päivittäin kaikissa tilanteissa, jolloin on oleellista tarkastella koko lapsiryhmään kohdistuvaa suunnittelua. Tulosten mukaan tiimeissä, joissa toimintatavat ja suunnitelmaa käytettiin aktiivisesti. Se koettiin tärkeänä suunnittelutyön apuna. Se auttoi yhteisten toimintatapojen noudattamista, koska siinä kasvattajat sitoutuvat kirjoitettuun suunnitelmaan.

3 Oppiva yhteisö

3.1 Lapsi yhteisön jäsenenä

Lapsi on aktiivinen toimija, jolla on oikeus kuulua ryhmään, löytää oma paikkansa ja tuntea yhteenkuuluvuutta. Yhteenkuuluvuus ei synny automaattisesti vaan sen eteen on tehtävä töitä. Päiväkodin pedagoginen toiminta vaikuttaa lasten vuorovaikutustilanteiden määrään ja dynamiikkaan. Lasten keskinäiset suhteet ja yhteenkuuluvuuden tunne vaikuttavat olennaisesti hyvinvointiin ja viihtyvyyteen. (Ranta 2021, 153.)

Toimintaan osallistumalla ja sosiaalisen ryhmän jäsenenä viitataan tiedon ja taitojen omaksumiseen vertaisoppimisen avulla. Vertaisoppiminen on oppimisprosessi, jossa vertaisten kesken lapset ovat sitoutuneet ja motivoituneet yhteiseen toimintaan ja siihen, että he auttavat toisiaan oppimaan ja samalla oppivat itsekin. Varhaiskasvatuksessa vertaisoppiminen korostuu yhteiseen toimintaan, erityisesti leikkiin osallistumisesta ja samalla oppimista. Leikeissä lapset oppivat sosioemotionaalisia taitoja, vuorovaikutustaitoja, kognitiivisia taitoja ja ryhmätaitoja eli sitä, miten ollaan yhdessä ryhmän jäsenenä. Lapset rakentavat käsitystä itsestään, minuudesta ja asemastaan ryhmän jäsenenä. Vertaisoppimisen prosessissa vuorovaikutuksella on suuri rooli. (Koivula, Siippainen, Eerola-Pennanen 2017, 265.)

Vastuullinen ja aktiivinen vaikuttaminen ja osallistuminen luovat perustan kestäväälle ja demokraattiselle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää halua ja taitoa osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Lasten oikeuksiin kuuluvat osallisuus ja kuulluksi tuleminen omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen periaatteita. Lasta kannustetaan oma-aloitteisuuteen ja tuetaan lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. (OPH 2022, 22.)

Toimintakulttuuri missä kannustetaan leikkiin, on merkitystä lapsen oppimiselle ja hyvinvoinnille. Lapset ja henkilöstö kokevat leikin ilon ja yhdessä tekemisen. Yhteisössä kannustetaan mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun, kekseliäisyyteen ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten elämyksille, leikkialoiteille, leikkirauhalle- ja ajalle annetaan aikaa. (OPH 2022, 26.)

Yhteisöllisessä toimintakulttuurissa jokainen lapsi, hänen perheensä ja työntekijä on yhteisön tärkeä jäsen. Kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, joten vastavuoroinen ja rakentava vuorovaikutus on oleellista. Varhaiskasvatuksen jatkuva arviointi ja kehittäminen on pohja yhteisöllisen toimintakulttuurin luomiselle. (Kangas ym. 2021, 168.)

Lasten osallisuutta kunnioittavalla ja vastavuoroiselle toimintakulttuurille on ominaista lähteä reflektoimaan ja rakentamaan toiminnan ja vuorovaikutuksen kehittämistä yhdessä lasten kanssa. Tätä toteutettaessa pyritään kokemaan ja katsomaan tilanteita lapsen näkökulmasta. Kun osallisuuden kehittämiseen sitoudutaan yhteisöllisesti, syntyy prosessi, jossa kaikki oppivat ja saavat mahdollisuuden vaikuttaa. Keskeisiä elementtejä on lasten ajatus-ten, kysymysten, ihmetysten oivallusten ja mielenkiinnonkohteiden kuunteleminen ja niistä keskusteleminen henkilöstön kanssa. Henkilöstö tuo toiminnalle puitteet ja omaa osaamista ja tietämystään. Toimintaan henkilöstö sisällyttää varhaiskasvatussuunnitelman pedagogisia tavoitteita olemalla kuitenkin avoin uudelle. (Kangas ym. 2021, 170.)

3.2 Kasvattajien toiminta yhteisössä

Päiväkoti yhteisöä voidaan tarkastella oppivana yhteisönä, jolloin yhteisö sisältää oppimiskumppanuutta. Tämä ilmenee varhaiskasvatustyössä kasvatus- ja opetuskumppanuutena tai yhteysopettajuutena. Kumppanuudessa on vastavuoroisen oppimisen periaate. Yhteisön jäsenten on sovittava oppimista tukevista toimintatavoista ja toimintaa ohjaavista säännöistä, jolloin perustehtävä toteutuu sekä tavoitteet saavutetaan. Oppiminen edellyttää yhteisiä keskusteluja. Yhteisö tarjoaa mahdollisuuden työskennellä yhdessä, kysyä, tutkia, kokeilla, muuttua ja arvioida. (Hujala, Turja 2020, 312.)

Oppivan yhteisön henkilöt hiovat toisiaan. Kokemuksissa karttuva tieto eli hiljainen tieto välittyy silloin kun siihen kiinnitetään tietoista huomiota. Oppiva yhteisö on kokonaisuus, jossa tarvitaan keskinäistä kunnioitusta ja huomaavaisuutta sekä tuetaan yksilöllisyyttä. Arki sujuu paremmin mitä paremmin yhteisössä on sovittu yhteisistä toimintaperiaatteista. Jokainen työntekijä tarvitsee kuuntelijaa ja tukijaa työpaikalleen. Jokainen kantaa oman osansa vastuusta. Yhteisen linjan etsiminen työyhteisössä on tärkeää, kun sovituista perusperiaatteista ja säännöistä pidetään kiinni. Yhdessä suunniteltu ja toteuttava toiminta antaa varmuutta työntekijöille ja turvallisuutta myös lapsille. Työmotivaatioita lisää yhteistoiminta. Ihminen saa voimaa, kun on itse mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja kehittämässä toimintaa. Yhteistyötoimintakulttuuri tukee koko yksilöiden, työparien ja työyhteisön työskentelyä. (Helenius, Lummelahki 2021, 21–23.)

Henkilöstön tehtävänä on havainnoida, kuunnella ja dokumentoida lapsia. Näin saadaan tietoa lasten toiveista, taidoista, merkityksellisistä asioista ja tavasta hahmottaa maailmaa. Tämän tiedon avulla tehdään pedagogisia päätelmiä ja suunnitelmia, joita toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten kanssa. Lasten äänellä ja mielipiteillä tulisi olla vaikutusta koko ryhmän toimintaan ja varhaiskasvatuksen arkeen, jos henkilöstö suunnittelee vain

tuokiokeskeistä pedagogiikkaa voivat yhteinen pohdinta ja vuoropuhelu unohtua. (Kangas ym. 2021, 170–171.)

Uudessa vasussa korostetaan, varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ydin on oppiva yhteisö. Sillä tarkoitetaan, että lapset ja aikuiset oppivat yhdessä osana yhteisöä. Mikäli oppivasta yhteisöstä tyytyy tarkastelemaan pintapuoleisesti saattaa erehtyä ajattelemaan, että riittää jos antaa lapselle tilaa ja aikaa ihmettelylle ja oivalluksille ja osallistuu itse toimintaan rikastuttamalla. Mikäli aikuinen nähdään oppivassa yhteisössä oppijana, aikuisen on uskallettava luopua vuosikymmenten ajan rakentuneesta kaikkietävän opettajan roolista. Suurin haaste ja muutos kytkeytyy aikuisen roolin tietoiseen murtamiseen. Perinteiseen rooliin kuuluu, että aikuinen ottaa haltuunsa asiat, joita lasten tulee aikuisen näkemyksensä mukaan oppia. Aikuinen ikään kuin kaataa valmiiksi pureskellun tiedon lapsille. Jos aikuinen nähdään oppivassa yhteisössä niin ikään oppijana, tulee hänen asettua tähän rooliin ja luopua itsenäisistä ennakkosuunnitelmistaan. Ajatukseen oppivasta yhteisöstä limittyy näkemys lasten osallisuudesta. Osallisuudella tarkoitetaan, että lapsi saa vaikuttaa ja osallistua omien halujen ja kykyjensä mukaan osana yhteisöä, johon hän tuntee kuuluvansa. (Ahonen 2017, 62–63.)

Osallisuuden toimintakulttuuri vaatii työyhteisön jäseniltä sitoutumista ja taitoa asennoitua lasten aloitteisiin siten että ne otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Asenteiden, näkemysten ja toimintatapojen muuttaminen on hidas ja työläs prosessi, jolloin henkilöstön on tärkeä keskustella yhdessä. Yhdessä toteuttama suunnitelma lasten kanssa ja toiminnan eteenpäin toteuttaminen vaativat toteutuakseen perinteisten tapojen reflektointia ja muuttamista. Yhteistä yhdessä lasten kanssa suunnittelu-aikaa voi tällöin pitää yhtä tärkeänä kuin aikaisemmin pedagogista toimita-aikaa, jossa on edetty henkilöstön suunnitelman mukaisesti. (Kangas, Lastikka, Karlsson 2021, 171–172.)

Oppimiskäsitys lapsesta aktiivisena toimijana ja toimintakulttuurin ytimessä oleva tavoite oppivasta yhteisöstä vaativat varhaiskasvattajilta pedagogista tietämystä ja ammattitaitoa enemmän kuin koskaan. Pedagogista ammattitaitoa edellyttää aikuisen kyky tukea ja ohjata lapsen oppimaan oppimista yksilölliset vahvuudet, haasteet ja mielenkiinnon kohteet huomioiden. Varhaiskasvattajien tulisi pitää itseään lasten oivallusten ja ajattelun rikastuttajana ja tukijana. Aikuisen oma tietämys asioiden sisällöistä on tärkeää, jotta hän voi esitellä tarkentavia kysymyksiä ja virittää pohdintoja sekä ehdottaa erilaisia lähestymistapoja toimintaan tai aiheeseen. Näin aikuinen kantaa vastuun, että tärkeät sisällölliset alueet käsitellään esim. laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueiden sisältöjen toteutuminen. Suunnitelmat tulisi laatia aiempaa avoimemmin mielin huomioiden lasten oivallukset, aloitteet ja kysymykset. (Ahonen 2017, 64.)

3.3 Positiivinen ryhmässä oppiminen Pro-Vaka

Vahvistaakseen ja tukeakseen lapsen itsetuntoa ja oppimisminäkuvaa kasvattajien tulee pyrkiä tarjoamaan lapselle onnistumisen kokemuksia jokaisena päiväkotipäivänä. Tämä voi tapahtua sanallisin viestein sekä toimia ja tehtäviä eriyttämällä. Positiivinen vuorovaikutus, lapsen rohkaisu, sopivan haastavat tehtävät, jo opittujen taitojen sanallistaminen sekä oppimisprosessien näkyväksi tekeminen lisäävät lapsen sinnikkyyttä, tahtoa osallistua ja intoa yrittää. Lapselle tulee luoda positiivinen kuva hänen kyvyistään sekä oppimispotentiaalistaan. Ryhmässä mahdollistetaan yrittäminen sekä sallitaan epäonnistuminen. Kasvattajien käyttämällä ilmaisuilla on suuri merkitys siinä, miten lapset näkevät itsensä. Laadukas vuorovaikutus kehittää lapsen kielellistä osaamista ja vaikuttaa myös siihen, kuinka lapsi kielentää omaa toimintaansa. Tärkeää on positiivinen vuorovaikutus sekä se millaista palautetta kasvattajat antavat lapselle. Palautteenannossa on tärkeää oikea aikaisuus ja täsmällisyys. Palaute voi olla sanallista, mutta toisinaan riittää peukalon näyttäminen, hymy ja ylävitonen, kun lapsi harjoittelee asioita, vaaditaan kasvattajilta aitoa läsnäoloa, tilanneherkkyyttä sekä sensitiivisyyttä. Hyvällä palautteella on aina vaikutus lapseen. (Ranta 2021, 85–88.)

Varhaiskasvatusyksiköt Varkauden kaupungissa ovat sitoutuneet Pro-Vakan (positiivinen ryhmässä oppiminen varhaiskasvatuksessa) myötä toimintakulttuurin muutokseen. Toimintakulttuurin muutos on ollut Jyväskylän yliopiston ohjaamaa prosessia. Varkauden kaupungin varhaiskasvatuksessa on yhtenäiset käytänteet lasten ohjaamisessa ja positiivisen, oikea-aikaisen sekä kohdennetun palautteen antamisessa. Välittömän ja aidon kannustavan palautteen antamisen ja ei -sanon välttämisen lisäksi käytössä on konkreettiset pro-kortit tai vastaavat positiivisen palautteen vahvistamiseksi. Könönpellon päiväkodilla se on orava kortti. Näitä onnistumisista saatuja kortteja lapset keräävät yhteiseen pro-tauluun tai vastaavaan. Tietyn määrän yhteisiä onnistumisia saavutettuaan lapset pääsevät suunnittelemaan ja toteuttamaan ”kivapäivän”. Käyttäytymisodotukset laaditaan kaikissa varhaiskasvatusyksiköissä, joita harjoitellaan yhdessä, ja jotka jäävät arjessa elämään. Malliesimerkinä toimii aikuinen, joka omalla käyttäytymisellään ja vuorovaikutuksellaan näyttää oikean, toivotun tavan toimia. Käyttäytymisodotuksia laaditaan päivän eri tilanteisiin havaintojen ja pro-tiimin huomioiden pohjalta. Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. (Könönpellon varhaiskasvatusyksikkö 2022.)

4 Opinnäytetyön toteuttaminen

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyön suunnitelma

Opinnäytetyön tein toiminnallisena opinnäytetyönä. Siinä työn kehittäminen tähtää tuotoksen syntymiseen, joka voi olla esim. esite, malli, opas, perehdytyskansio. Toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelija kehittää ajatteluaan ja ammatillista osaamistaan niin, että siitä jää tapa toteuttaa hankkeita jatkossa. Tietoperusta, toimijat, menetelmät, materiaalit, aineisto esitellään. Tuotos etenee aihevalinnan, rajauksen, suunnittelun ja organisoinnin kautta arviointiin. Kehittäminen edellyttää mukana olevia toimijoita eri vaiheissa. Se merkitsee keskustelua, arviointia, palautteen antoa ja vastaanottoa toiminnan keskellä. (Salonen 2013, 5–6.)

Opinnäytetyöni prosessi eteni lineaarisen mallin mukaan, jonka Salonen K. esittää oppaassaan. Lineaarisen mallin mukaan työskentely etenee suunnittelun, toteutuksen ja prosessin päättämisen jälkeen loppuarviointiin. (Salonen 2013,15.)

Suunnittelu	Toteutus	Päättäminen ja arviointi
1–2/2022 Opinnäytetyönsuunnitelma Ryhmävasumalleihin tutustuminen	3–4/2022 Kysely henkilöstölle Henkilöstöpalaveri Ryhmävasulomakkeen laadinta	5/2022 Esihenkilön ja kasvattajien arviointi lomakkeesta Haastattelu

Kuvio 1. Opinnäytetyön prosessin eteneminen

Suunnitteluvaiheessa luodaan kirjallinen opinnäytetyönsuunnitelma, jossa näkyvät tavoitteet, tarkoitus, vaiheet, toimijat, menetelmät, materiaalit ja aineisto. Tärkeää on suunnitella tarkasti, koska työtä aletaan tekemään suunnitelman pohjalta (Salonen 2013, 17.) Aloitin tiedonhankinnan suunnitteluvaiheessa ja rajasin aiheita. Suunnitteluvaiheessa kävin keskustelua työyhteisön ja esihenkilöni kanssa aiheesta ja sen toteutuksesta. Opinnäytetyön

lähteiden ja kirjallisuuden etsintä alkoi suunnitelma vaiheessa. Käytin uusia ja ajantasaisia lähteitä.

Opinnäytetyössä käytin aineistokeruumenetelmänä kyselyä. Kyselylomake on perinteisimmistä tavoista kerätä tutkimusaineistoa. Nykyisin sen rinnalle on tullut sähköiset kyselyt, joita voi tulla esim. sähköpostin välityksellä. Aineistoa voidaan kerätä yksittäin, kuten kirjekyselyn yhteydessä tai pyytää koehenkilöiltä yksi yhteinen vastaus eli ryhmävastaus, jolloin he ryhmänä keskustelevat ja prosessoivat vastauksen. (Valli 2018, 92–93.)

Arviointi vaiheessa toimijat arvioivat tuotosta. Siihen kannattaa varata aikaa, koska viimeisteltävänä on tuotos sekä kehittämishankeraportti. Nämä muodostavat yhdessä toiminnallisen opinnäytetyön. (Salonen 2013, 18.)

Tutkimushaastattelu on suosittu menetelmä kerätä laadullista aineistoa. Haastattelua käytetään, kun halutaan tietää mitä joku ajattelee asiasta. Haastattelijalla on tukilista käsiteltävistä asioista ja valmiita kysymyksiä. Ideana on tavoittaa henkilöt, joilla uskotaan olevan haluttua tietoa tai kokemusta ja joiden tiedetään olleen osana toiminnassa tai prosessissa. (Valli 2018, 27–30.)

4.2 Ryhmävasulomakkeen suunnittelu

Tutustuin eri kunnissa laadittuihin ryhmävasu malleihin, jotka ovat laadittu varhaiskasvatuslain ja valtakunnallisen vasun sisällön mukaisesti. Osassa kaavakkeista on jätetty tilaa lapsiryhmän kuvaukselle ja ryhmäkohtaisille tavoitteille. Toisissa on koontisivu lasten omista vasuista. Lähtökohtana pedagogisen toiminnan suunnitteluissa on huomioitava lasten vahvuudet, ja kiinnostuksen kohteet sekä toimintaa tukevat pedagogiset ratkaisut esimerkiksi pienryhmätoiminta, kuvien/viittomien käyttö ja lapsen osallisuus. Kuinka vahvistamme osallisuuden kulttuuria ja varmistamme lasten mahdollisuuden osallistua sekä vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. Kuinka edistämme lasten osallisuutta kaikessa toiminnan- ja toimintaympäristön suunnittelussa ja arvioinnissa. Yhteistyökäytännöt, perushoitotilanteet, oppimisen alueet, pedagoginen dokumentointi ja suunnittelukäytännöt nousevat kaavakkeista esille.

Laadin kyselylomakkeen ryhmiin, jossa kysyin mitä kasvattajille tulee mieleen aiheesta ryhmävasu, millainen ryhmävasulomakkeen tulisi olla ja mitä he toivovat ryhmävasulta?

Henkilöstöllä oli aikaa vastata kysymyksiin puolitoista viikkoa. Osa oli pohtinut asiaa tiimissä ja osa niin että jokainen oli itse kirjannut ajatukset.

Kyselyn tuloksia kävimme läpi henkilöstöpalaverissa ja esitin Ilmajoen kunnan ryhmävasulomakkeen. Keskustelua riitti paljon ja ne olivat ajatuksia herättäviä. Palaverissa puhututti haku/tuontitilanteet, ruokailuun ja ruokakasvatukseen sekä päivälepoon liittyvät asiat. Kasvattajia pohditutti, mistä löytyy aikaa lomakkeen tekemiseen esim. suunnittelupäivä ei riittäisi tällaisen tekoon.

Henkilöstön käsitykset ryhmävasusta olivat, että siihen kirjataan työyhteisön arvot, perustehtävä, toimintatavat ja pedagogiset tavoitteet sekä sovitaan päivittäisen arjen sujuminen, toiminnan suunnittelu ja arviointi. Käsityksenä oli, että siihen kirjataan vastualueet, kokouskäytännöt ja tiedottaminen sekä lasten kiinnostuksen ja mielenkinon kohteet ja oppimisen alueet. Ryhmävasu on ”elävä”, jolloin vuoden mittaan voidaan lisätä tai muuttaa toimintatapoja. Se noudattaa valtakunnan ja kunnan vasua ryhmä huomioiden. Ryhmävasu toimii myös hyvänä työkaluna sijaiselle, josta he näkevät mitä ryhmässä kenenkin lapsen kohdalla on suunniteltu.

Henkilöstön mielestä ryhmävasulomakkeen tulisi olla yksinkertainen, selkeä, ilman vaikeita käsitteitä. Siinä tulisi olla avoimia kysymyksiä, joihin voisi vastata käytännönläheisesti. Lisäksi sen tulisi palvella lapsiryhmää.

Henkilöstön toiveena oli, että lomakkeesta tulisi työväline, jonka avulla sovittaisiin työn keskeisimmät asiat mahdollisimman konkreettisesti. Tiimi sitoutuisi siinä sovittuihin asioihin ja lasten huoltajat saataisiin paremmin mukaan ryhmän toimintaan. Tiimin ”me henki” lisääntyisi, kun tiimin toimivuutta, sääntöjä sekä keskustelua lisättäisiin. Toivottiin ettei lomakkeesta tulisi liian laaja vaan lähdetäisiin pienimmästä. Kasvattajat toivoivat kysymyksiä, jolloin lomakkeen täyttäminen helpottuisi.

4.3 Ryhmävasulomakkeen toteutus

Henkilöstön toiveet kuultuani aloitin lomakkeen laatimisen, missä hyödynsin Ediva Oy:n lomakepohja mallia. Siinä korostuvat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiset toiminnan periaatteet. Ryhmävasu malli käsittää seuraavat osa-alueet: varhaiskasvatuksen arvoperusta, laaja-alaisen osaamisen alueet, yhteistyökäytännöt, vertaissuhteiden edistäminen, lasten osallisuus, perushoitotilanteet, pienryhmätoiminnan toteuttaminen, pedagoginen dokumentointi ja suunnittelukäytänteet, leikki kehityksen ja oppimisen sekä

hyvinvoinnin lähteenä, monipuoliset oppimisympäristöt ja oppimisen alueet. (Parila, Fonsen 2016. Liite:1/9.)

Laadin lomakkeen etusivulle tietoa ryhmävasusta ja tilaa kirjata lapsiryhmän kuvaus ja ryhmäkohtaiset tavoitteet. Laaja-alaisen osaamisen alueet ja arvot huomioidaan kaikessa toiminnassa, oppimisympäristössä ja oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Näkökulmana on lapsen hyvinvointi ja oppiminen. Toisella sivulla on päivähoidon tulo- ja lähtötilanteet sekä yhteistyökäytännöt. Vanhemmat ovat osa varhaiskasvatuksen arkea, vaikka fyysisesti he ovat vähän läsnä päiväkodeissa. Vanhemmat kohdataan haku- ja vientitilanteissa ja varhaiskasvatussuunnitelmien äärellä. Kuulumisten säännöllinen vaihtaminen, tieto lapsesta, tuttuus ja luottamuksellisuus vahvistuvat yhteisestä tavoitteesta lapsen hyvinvoinnin tukemisessa. (Kataja 2022, 94–95.) Nämä kohtaamiset antavat mahdollisuuden rakentaa luottamusta ja avointa vuorovaikutussuhdetta kasvattajien ja huoltajien välille. Huoltajille on tärkeä syntyä tunne siitä, että lapsi voi hyvin ja lapsella on hyvä olla päiväkodissa. (Ranta 2021, 41.) Aamuiset tervetuloitotukset ja rauhallinen vastaanotto ovat tärkeitä päivän aloituksessa. Lapsen ja huoltajan kuuleminen ja viestin vaihto tapahtuu näissä tilanteissa. Tiimin on hyvä sopia, kuka ottaa lapset kulloinkin vastaan ja lapsen lähtiessä tärkeä miettiä kuinka viesti kulkee, jos oma kasvattaja ei olekaan hakutilanteessa paikalla.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä lastenneuvolan, lastensuojelun ja muiden terveyden- ja sosiaalipalvelujen kanssa. Yhteistyö eritahojen kanssa voi olla opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta, kulttuurista vastaavien tahojen kanssa. Järjestöt, seurakunnat, poliisi ja siivous- ravitsemuspalvelut lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta. (OPH 2022, 22.) Näiden huomioiminen ja vastuujakojen miettiminen, mitä pidämme tärkeänä ja vanhempien osallisuus on asioita, joita mietitään tiiminä yhteistyötä sovittaessa.

Lomakkeen kolmannella sivulla on Pro-vaka toimintakulttuuri, jossa käyttäytymistä ohjataan positiivisen palautteen avulla. Siinä tiimi pohtii esimerkiksi pro-korttien jako periaatteet, vastuhenkilön, lasten osallisuuden kivapäivän suunnittelussa sekä mihin pro-kortit kerätään.

Palaute kannustaa lasta kokeilemaan ja yrittämään. Lapsi voi ymmärtää, että taito kehittyy harjoittelemalla ja että onnistumiset ja epäonnistumiset ovat osa oppimisprosessia. Palaute kohdistetaan lapsen oppimiseen tai oppimista tukeviin piirteisiin, kuten rohkeuteen, sinnikkyteen, hyvään käytökseen ja toisen huomioon ottamiseen. (Ranta 2021, 87–88.)

Perushoitotilanteet kuten ruokailu, päivälepo, pukeminen ja riisuminen, siisteyskasvatus ja siirtymätilanteet on tärkeää pohtia yhteisiä pääperiaatteita ja kokopäiväpedagogiikkaa. Perushoitotilanteissa ilmenee, millaisia käytänteitä ja toimintatapoja sovitaan päivittäisiin arjen tilanteisiin esimerkiksi päivälepoon, ruokailuun ja siirtymiin.

Neljännellä sivulla on pienryhmät ja leikkiminen. Pienryhmien pedagogisia perusteita ovat muuan muassa lapsen yksilöllisyyden tukeminen, osallisuuden lisääminen sekä ryhmän havainnoinnin ja hallinnan helpottuminen. Pienryhmätoiminnassa voidaan helpommin keskustella, pohtia, ideoida sekä tutustua lapsen kiinnostuksen kohteisiin. (Kangas ym. 2021, 159.) Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen toimintapa. Tämän takia leikin tulee olla toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin keskiössä. Se että leikille varataan tilaa ja aikaa tulisi olla lupaus, joka vaatii meiltä kasvattajilta toimenpiteitä. Kasvattajien tehtävä on rikastuttaa ja tarttua leikkeihin sekä löytää siitä se ydin. Jokaisen työyhteisön on hyvä pysähtyä tarkastelemaan mitä leikille päiväkodissa kuuluu. (Kataja 2021, 23–25.)

Viidennellä sivulla on monipuoliset oppimisympäristöt, lasten osallisuus ja sen huomiointi ja varmistaminen. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, tarvikkeita, jotka tukevat lasten oppimista, vuorovaikutusta ja kehitystä. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. (OPH 2022, 20.) Osallisuuden toimintakulttuurissa kasvava lapsi voi hyvin psyykkisesti. Hän tuntee kuuluvansa ryhmään, olevansa siinä merkityksellinen ja toimintakykyinen. Hän vahvistuu omaksi itsekseen ollen oman elämänsä toimija. (Kataja 2022, 61.) Osallisuuteen kuuluu lapsen mielenkiinnonkohteiden huomioiminen ja selvittäminen sekä mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Kasvattajat pohtivat miten lasten osallisuus toteutuu suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään.

Lomakkeen lopussa on varhaiskasvatuksen oppimisen alueet. Kielten rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, kasvan, liikun ja kehityn ja ilmaisun monet muodot. Oppimisen alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat kasvattajia monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Oppimisen alueet eivät ole toisistaan irrallisia kokonaisuuksia vaan niiden aihepiiriä voi yhdistää ja soveltaa lasten mielenkiinnon mukaan. Aihepiirit nousevat esimerkiksi saduista, leikeistä tai retkistä. (OPH 2022, 26.)

Ryhmävasulomakkeessa on kysymyksiä, jotka auttavat tiimissä pohtimaan, miten toteutamme asiat arjessa sekä arviointi sarake ja päivämäärä toiminnan arvioimiseen. Varhaiskasvatuksen arviointi yleisesti, että yksilöittäin on haasteellista. Työtä, jossa ihmisten välillä vuorovaikutuksella ja sosiaalisilla suhteilla on merkitystä, on vaikea arvioida. Työntekijät joutuvat lasten kanssa työskennellessään tekemään arviointia oman toiminnan valinnoista ja vaikutuksista olevaan tilanteeseen. Tilanteet ovat usein hetkisiä, jolloin pohdinnolle jää vähän aikaa. Vanhojen toimintatapamallien kyseenalaistaminen on myös vaikeaa. Kuitenkin yhteiset keskustelut tiimissä ja esimiehen kanssa helpottavat

kehittymishaasteiden näkemistä. Asetettujen tavoitteiden arviointi suhteessa kehittymiseen on tärkeä. (Parrila, Fonsen 2016, 182–183.) Liite1.

4.4 Ryhmävasulomakkeen arviointi ja käyttöönotto

Esihenkilö ja kaksi kasvattajaa antoivat haastattelemalla suullista palautetta lomakkeesta. Esihenkilön mielestä lomake on hyvä. Hän ehdotti, että lomakkeen kohdassa näin toteuttamme arjessa voisi miettiä lupauksista esimerkiksi, otan jokaisen lapsen vastaan päivittäin, havainnoin lapsen tarpeita ja mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia. Havaitseen lapsen onnistumisen ja kerron siitä hänelle. Lupauksia kirjaamalla voidaan arvioida, onko lupaukset pidetty. Kasvattajien mielestä opinnäytetyön tarkoitus täyttyi. He kokivat, että lomake toimii apuvälineenä pedagogisessa keskustelussa. Odottavat innolla seuraavaa kautta, että pääsevät pohtimaan lomakkeeseen koottuja asioita yhdessä. Pienryhmätoiminta kohtaan toivottiin kysymys minkälaisia ryhmiä ja miksi sekä suunnittelu ja arviointia pohdittavaksi. Leikin pedagoginen ulottuvuus, mitä leikissä voi harjoitella ja oppia. Tutkin ja toimin ympäristössä kestävä kehitys, ekologisuus miten huomioidaan. Kielten rikas maailma kohtaan toivottiin pohdittavaksi S2 (suomi toisena kielenä), miten otetaan huomioon. Täydensi toivotut asiat lomakkeeseen.

Yhteisessä suunnittelupäivässä 1.8.2022 esittelen ryhmävasulomakkeen videotykkiä hyödyntäen koko työyhteisölle. Toivon saavani aikaan keskustelua eri kokonaisuuksista. Tulostan jokaiseen ryhmään oman lomakkeen, jota tiimit pääsevät pohtimaan ja täydentämään osittain suunnittelupäivässä jatkaen täydennystä pitkin toimintakautta. Varhaiskasvatuksen kehittämisessä korostuu jatkuvan oppimisen ja reflektion tärkeys. Henkilöstön rooli on pedagogisten toimintatapojen kehittäjänä. Lapset, joiden kanssa työtä tehdään oppivat ja kehittyvät joka päivä. Tämän vuoksi pedagogiikka ja toimintatavat vaativat kehittämistä ja reflektiivistä tarkastelua jatkuvasti. Uusien toimintatapojen arviointi ja kokeileminen lähtevät henkilöstöstä, jossa ammattilaiset seuraavat kehitystä tutkimuksien ja opetussuunnitelmatyön kautta. Varhaiskasvatuksen kehittäminen on osa pedagogiikkaa. (Kangas ym. 2021, 190–191.)

5 Yhteenveto

5.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössä ei tutkittu ihmisiä, vaan keräsin kasvattajilta tietoa ryhmävasulomaketta varten. Otin huomioon ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Eettisiin periaatteisiin kuuluu tutkittavan ihmisen oikeudet ja kohtelu. Huomioon tulee ottaa suostumukset osallistua tai olla osallistumatta tutkimukseen. Yksityisyyden suojaan ja henkilökohtaisten tietojen käsittelyyn tulee kiinnittää huomiota. (Arene ry 2019, 9.)

Kyselyä tehdessä huolehdin, että henkilötietoja en kerää enkä kerättyä tietoa muokkaa. Toteutin kyselyn avoimilla kysymyksillä, jotta kysymykset eivät ohjanneet vastaajan vastauksia. Kasvattajilla oli mahdollisuus päättää osallistuvatko he kyselyyn vai ei, jolloin vastaaminen oli täysin vapaaehtoista.

Opinnäytetyön prosessin ajan noudatin ammattikorkeakoulujen opinnäytetyön eettisiä suosituksia. Valmiin suunnitelman jälkeen tein opinnäytetyön yhteistyösopimuksen toimeksiantajan kanssa. Yhteistyöhakemuksessa sovitaan opinnäytetyön pelisäännöistä kuten aikataulutuksesta, ohjauksista, tausta-aineistoista ja niiden käyttöoikeuksista. Opinnäytetyössä ei käsitellä lainkaan henkilötietoja, eikä opinnäytetyö kohdistu ihmisten tutkintaan. Valmis opinnäytetyö julkaistaan julkiseksi. (Arene ry 2019,6–7.)

5.2 Pohdinta

Opinnäytetyön tuloksena syntyi ryhmävasulomake. Sen tavoitteena on lisätä tietämystä valtakunnallisen vasun sisällöstä ja vakiintua henkilöstön työvälineeksi. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta katsottuna ryhmävasu on arjen tasolla keskeinen työväline yhteisen pedagogisen näkemyksen konkretisoinnissa, pedagogiikan kehittämisessä ja arvioinnissa. Ryhmävasussa konkretisoituu se, miten yksikössä ryhmät tekevät varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin kirjatut asiat arjessa. Ryhmävasun myötä ryhmien pedagoginen keskustelu ja pedagogian kirjaaminen lisääntyy. Ryhmävasu on työkalu, joka kokoaa kerta toisensa jälkeen tiimin aikuiset pedagogiseen keskusteluun saman pöydän ääreen. (Leskisenoja 2019, 34–35).

Ryhmävasu tekee päivittäisestä arkityöstä tietoisempaa ja suunnitelmallisempaa sekä nostaa sen kriittisen pedagogisen reflektion kohteeksi. Ryhmävasu tulisi olla niin kattava, että siihen tutustumalla esimerkiksi ryhmään tulevat sijaiset ja huoltajat ymmärtävät ryhmän

toiminnan keskeisimmistä tekijöistä. Ryhmävasu toimii henkilökunnan välisenä toimintasuorituksena ja huoltajille annettavana asiakaslupauksena. (Leskisenoja 2019, 35.)

Ryhmävasulomakkeen avulla keskustelut ja yhteiset lupaukset toteutuakseen luovat kasvattajille tietoisuuden, kuinka toimia. Kasvattajien samanlaiset toimintatavat tuovat turvallisuuden tunteen lapsille. Ryhmävasulomake asiakirjana nostaa varhaiskasvatuksen laatua, kun asioita on mietitty, kirjattu ja arvioitu. Lomaketta voi yleensä esittää vanhemmille, sijaisille ja toisille varhaiskasvatuksen toimijoille.

Ennen kun aloin laatia ryhmävasulomaketta pidin työyhteisössä henkilöstöpalaverissa esityksen yhdestä ryhmävasulomakkeesta. Henkilöstöpalaverin osallistujien määrä oli vähäinen ja sen antiin olisi vaikuttaa, jos osallistujia olisi ollut enemmän. Kuitenkin ennen palaveria tein kyselyn ryhmille ryhmävasusta, joka auttoi lomakkeen laadinnassa. Henkilöstöpalaverista jäi hyvä tunne, että ryhmävasu lomakkeesta tulee olemaan hyötyä. Se herätti paljon hyvää keskustelua. Yhteinen lapsen pedagoginen keskustelu ja ymmärrys lisääntyvät tiimeissä siitä mitä valtakunnallinen vasu meiltä odottaa ja edellyttää. Tiimit voivat perehtyä asioihin vielä tarkemmin kyseistä lomaketta täytettäessä. Tavoitteena on lisätä ja edistää kasvattajien tietoisuutta ryhmävasusta arjessa. Tämä toteutuu, kun lomake otetaan tiimeissä käyttöön ja mietitään yhdessä asioita vasuperusta huomioiden.

Oppivassa yhteisössä opitaan toinen toisiltamme. Osalla kasvattajista on pitkä työkokemus ja toiset tuovat uutta pohdittavaa koulutuksien kautta arkeen. Lapset ovat yksilöitä ja heidän mielenkiinnonkohteensa ja vahvuudet otetaan huomioon toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa huomioiden myös huoltajat. Näitten kaikkien yhteensovittaminen vaatii hyvää ja keskustelevaa tiimityötä, johon ryhmävasu on oiva tapa herättää keskustelua pedagogisesta toiminnasta.

Jatkokehittämissuositus tälle opinnäytetyölle voisi olla miten ryhmävasulomake on otettu käyttöön ja miten kasvattajat ovat kokeneet sen hyödyt.

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. PS-kustannus

Arene ry. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 21.4.2022. Saatavissa

<https://www.arene.fi/wpcontent/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Helenius, A. Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Bod – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Könönpellon varhaiskasvatusyksikkö. Viitattu 26.3.2022. Saatavissa

<https://peda.net/varkaus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatus/kp2>

Hujala, E. Turja, L. 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus

Kangas, J. Lastikka, A-L. Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Kustannusosakeyhtiö Otava

Kataja Elina (toim.). 2021. Lumoudu lapsesta. Artikkeleita arkipedagogiikasta.

Koivula, M. Siippainen, A. Eerola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy

Kuismin, P. 2021. Varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma. Könönpellon varhaiskasvatusyksikkö 2021–2022. Viitattu 20.3.2022.

Lehtonen, S. 2019. Lasten yksilöllisten lähtökohtien huomioon ottaminen ryhmätason suunnittelussa varhaiskasvatuksessa. Pro gradu.

Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. Otavan kirjapaino Oy

Nieminen, M. 2017. Varhaiskasvatuksen johtajien ajatuksia pedagogisesta johtajuudesta Opetushallituksen laatimat varhaiskasv23 § (16.12.2021/1183)

OPH. 2019. varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf (oph.fi)

OPH. 2022. varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Parrila, S. Fonsén, E. 2016. Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. PS-kustannus

Ranta, S. 2021. Kasvun juuret. Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia? PS-kustannus

Saine, M. 2014. Saatavissa

https://johtajuusfoorumi.fi/wpcontent/uploads/sites/5/2015/08/saine_rs_2014.pdf

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön -opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle.

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. PS-kustannus

Valli, R (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus

Liitteet

RYHMÄN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

RYHMÄVASU

Toimintakausi:

Ryhmän nimi:

Henkilöstö:

- Ryhmävasu auttaa henkilöstöä suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan työtään valtakunnallisen vasun sisällön mukaisesti.
- Ryhmävasu laaditaan hyödyntäen kuntavasua.
- Ryhmävasuun konkretisoituu yhteiset pedagogiset toimintaperiaatteet.
- Ryhmävasussa huomioidaan lasten ja vanhempien toiveet ja tarpeet.
- Laadinnan yhteydessä käytävä keskustelu ja yhteisten näkemysten syntyminen on tärkeää.
- Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet huomioidaan kaikessa toiminnassa, oppimisympäristössä ja oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa.
- Ryhmävasua arvioidaan lapsiryhmän tarpeiden mukaan.

Lapsiryhmän kuvaus ja ryhmäkohtaiset tavoitteet:

Näkökulmana lapsen hyvinvointi ja oppiminen	Näin toteutamme arjessa	Pvm	Arviointi
<p>PÄIVÄHOIDON TULO- JA LÄHTÖTILANTEET</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten lapsi ja perhe vastaanotetaan tulo ja lähtötilanteissa? - mitä huomioitava työnsuorituksessa? - mitkä ovat tiedonvaihdon periaatteet? - miten tieto kulkee työntekijöiden välillä 			
<p>YHTEISTYÖKÄYTÄNNÖT</p> <ul style="list-style-type: none"> - mikä tärkeää? - kuinka rakennamme luottamusta? - miten kuulemme vanhempia? - vanhempien huomioiminen suunnittelussa ja arvioinnissa? - yhteistyö muiden tahojen kanssa? - vastuut? - kuinka puhutaan vanhemmista? - kuinka tieto kulkee työntekijöiden välillä? 			

<p style="text-align: center;">PRO-VAKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pro-korttien jako? periaatteet - kenelle kuuluu? - mihin kerätään pro- oravakortit? - miten toteutamme kiva-päivän? - kuinka varmistamme lasten osallisuuden kiva-päivän suunnittelussa - vastuhenkilö? - korttien ja teeman esittely lapsille 			
<p style="text-align: center;">PERUSHOITOTILANTEET</p> <ul style="list-style-type: none"> - ruokailu - päivälepo - pukeminen ja riisuminen - siisteyskasvatus - siirtymätilanteet - ulkoilu, aikuisen rooli? <p>Mitkä ovat meidän yhteiset periaatteemme?</p> <p>Jonottaminen ja odottaminen siirtymissä?</p> <p>Miten lasten osallisuus otetaan huomioon?</p>			

<p>PIENRYHMÄTOIMINNAN TOTEUTTAMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - minkälaisia ryhmiä? - lasten omaehtoisuus ja aikuisen rooli pienryhmissä - aikataulutus, työnjako ja organisointi - käytössä olevat tilat 			
<p>LEIKKIMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - leikin havainnointi, tietoisuus mielenkiinnonkohteista ja ryhmän lasten kehitysvaiheista - tilat, välineet, materiaalit - leikin ohjaaminen ja rikastuttaminen - pitkäkestoisen leikin mahdollistaminen - leikkiympäristön suunnittelu, muokkaaminen ja arviointi - aikuisen osallistuminen - milloin leikki liian rajua 			

<p>MONIPUOLISET OPPIMISYMPÄRISTÖT</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten suunnitellaan yhdessä lasten kanssa? - miten lapsi pääsee rakentamaan? - miten mahdollistetaan monipuoliset ja erilaisia vaihtoehtoja tarjoava tekeminen? - mahdollisuus toimia erikokoisissa ryhmissä - turvallinen, kunnioitava ja yhteisvastuullisen ympäristön luominen - miten hyödynnetään lähiympäristöä, kulttuuritarjontaa, vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä 			
<p>LASTEN OSALLISUUS</p> <ul style="list-style-type: none"> - lasten mielenkiinnonkohteiden selvittäminen ja huomiointi - miten vahvistamme osallisuuden kulttuuria? - puhumattomat lapset? - miten varmistamme lasten mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin? - lasten osallisuus suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa? 			

Varhaiskasvatuksen oppimisen alueet	Näin toteutamme arjessa	Pvm	Arviointi
<p>KIELTEN RIKAS MAAILMA</p> <ul style="list-style-type: none"> - missä, miten toteutamme? - kuinka tuemme lasten kielellisten taitojen kehittymistä? - miten vahvistamme lasten uteliaisuutta puhuttua kieltä, lukemista ja kirjoittamista kohtaan? - miten huomioimme rikkaan tekstiympäristön? - miten aikuinen käyttää rikkaista kieltä? - miten huomioidaan S2 lapset 			
<p>MINÄ JA MEIDÄN YHTEISÖMME</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten vahvistamme lapsen valmiuksia ymmärtää elinympäristöään (historia, nykypäivä, tulevaisuus) - miten vahvistamme lasten käsitystä minä, perhe, koti? - miten toteutamme katsomuskasvatusta - Katsomuksellinen, eettinen, historiallinen, yhteiskunnallinen näkökulma 			

<p>TUTKIN JA TOIMIN YMPÄRIS- TÖSSÄNI</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten tuemme lapsen matemaattisen ajattelun kiinnostusta ja kehittymistä? - miten käytämme ”matikka” puhetta arjessa? - miten tuemme luonnon havainnointia ja tutkimista sekä käsitteiden ja ilmiöiden ymmärtämistä? - miten tutustumme teknologisiin ratkaisuihin? - miten huomioidaan ekologisuus ja kierrätys 			
<p>KASVAN LIIKUN JA KEHITYN</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten kehitämme lasten terveysosaamista ja turvataitoja - miten kehitämme kestävään elämäntapaan kuuluvia kulutus- ruoka ja puhtaustottumuksia - liikkuminen, kokonaisvaltainen hyvinvointi ja terveys, turvallisuuskyvykset - miten otamme huomioon motoriikan kehittymisen arjessa sisällä ja ulkona? - uni/lepoaika 			

<p>ILMAISUN MONET MUODOT</p> <ul style="list-style-type: none">- kuinka tuemme musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisua- lasten mahdollisuus omatoimiseen ilmaisuun arjessa; mitä välineitä ja materiaaleja tarjolla ja missä?- lasten mahdollisuus ohjattuun ilmaisuun, miten toteutuu arjessa- kulttuuritarjonnan hyödyntäminen- miten mahdollistamme lasten osallisuuden luovien prosessien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa?- miten lapsi tulee kuuluksi ja nähdyksi?- tunnekasvatus?			
---	--	--	--